

Nenávistné projevy online

a (nejen) Evropský soud pro lidská práva

Monika Hanych

9. května 2024

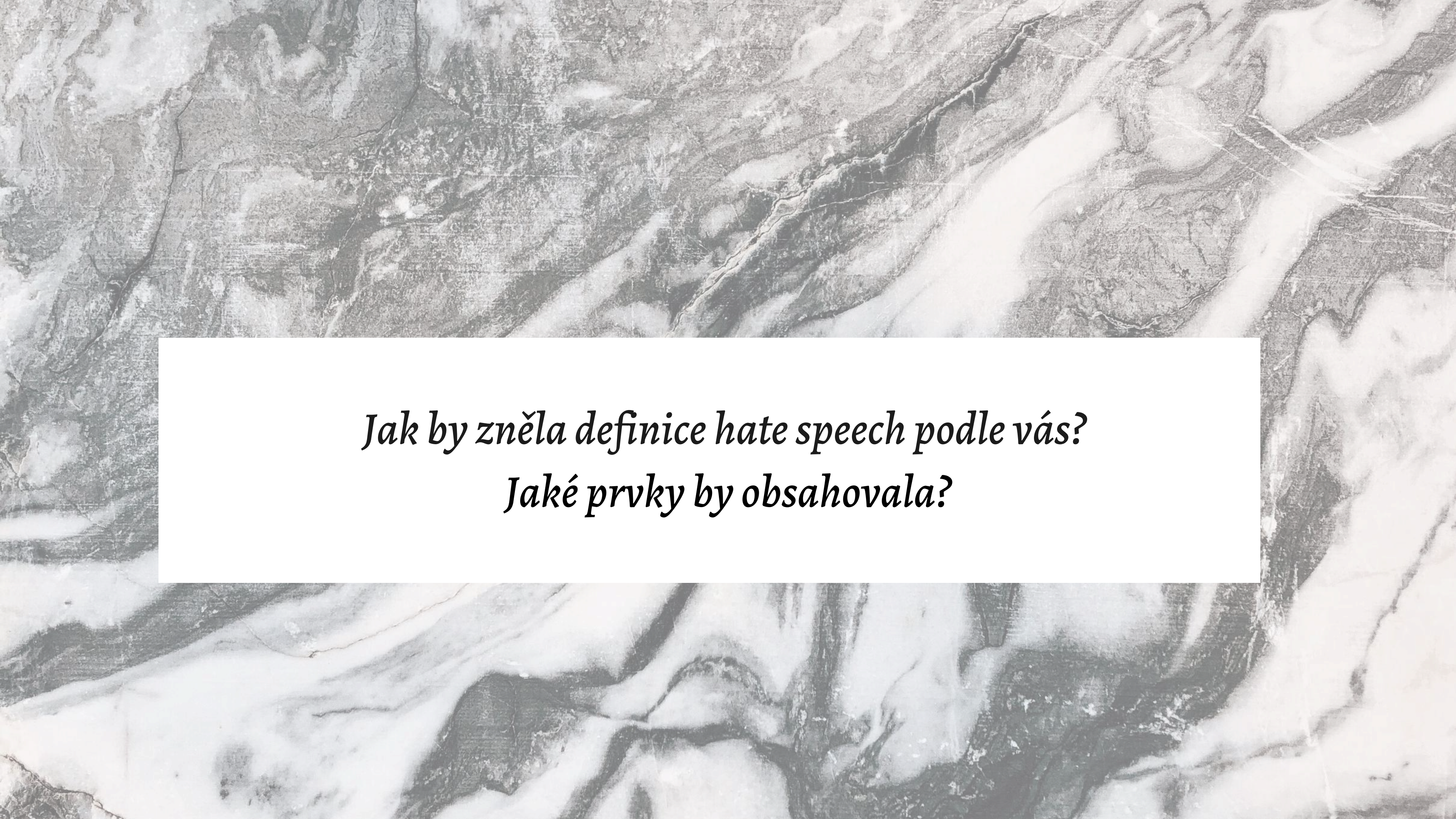
FSS MU

Obsah:

- definice hate speech
- článek 10 vs. článek 17 Úmluvy
- význam svobody projevu
- pětistupňový test
- případové studie
- HUDOC a KS-ECHR
- policy paper k antiromské hate speech v ČR a vnitrostátní poznatky

Evropský soud pro lidská práva a nenávistné projevy

The background of the slide is a classic marbled paper pattern, featuring swirling, organic shapes in various shades of grey, taupe, and off-white. The texture is intricate and resembles natural stone or mineral deposits.

*Jak by zněla definice hate speech podle vás?
Jaké prvky by obsahovala?*

Definice nenávistných projevů podle ESLP

ESLP nemá jednu ustálenou definici toho, co je "nenávistný projev".

ALE: obvykle používá definice jiných mezinárodních orgánů či Výboru ministrů Rady Evropy.

Pokud se od nich odchýlí, pak obvykle v odůvodnění rozhodnutí vysvětlí, z jakých důvodů.

Na následujícím slajdu najdete dvě Soudem velmi často používané definice.

Definice nenávistných projevů podle Rady Evropy

*Doporučení Výboru ministrů
R 97(20)15*

Všechny formy vyjadřování, které **šíří, podněcují, propagují nebo ospravedlňují rasovou nenávist, xenofobii, antisemitismus** nebo jiné formy nenávisti vycházející z netolerance, včetně: netolerance vyjádřené **agresivním nacionalismem a etnocentrismem, diskriminace a nepřátelství vůči menšinám, migrantům a lidem přistěhovaleckého původu.**

*Obecné politické doporučení Evropské komise
proti rasismu a netoleranci (ECRI) č. 15*

Použití jedné nebo několika konkrétních forem projevu – jmenovitě **obhajování, propagace nebo podněcování k ponižování, nenávisti nebo urážení** osoby nebo skupiny osob, jakož i jakékoliv obtěžování, urážky, negativní stereotypy, stigmatizace nebo vyhrožování takové osobě nebo osobám a jakékoliv ospravedlňování všech těchto forem projevu - které vychází z otevřeného seznamu osobních charakteristik nebo stavu, kam patří **„rasa“, barva, jazyk, náboženství nebo víra, národnost nebo národnostní či etnický původ, jakož i rodová linie, věk, postižení, pohlaví, genderová identita a sexuální orientace.**

*Doporučení Výboru ministrů CM/Rec(2022)16
o boji proti hate speech*

Všechny typy projevů, které **podněcují, propagují, rozšiřují nebo ospravedlňují násilím nenávist nebo diskriminaci** proti osobě nebo skupině osob, nebo která je hanobí z důvodu jejich skutečných nebo připisovaných charakteristik nebo statusu, jako je **„rasa“^{*}, barva pleti, jazyk, náboženství, národnost nebo etnický původ, věk, postižení, pohlaví, genderová identita a sexuální orientace.**

^{*} Pojem „rasa“ Doporučení užívá v uvozovkách. Zdůrazňuje rezolutní popření jakýchkoli teorií o existenci více lidských ras. Termín používá proto, aby lidé, kteří dle chybného mínění jiných lidí náleží pod určitou rasu, nebyli vyňati z ochrany, kterou jim dává legislativa a nástroje k předcházení v boji s hate speech.

Posuzování nenávistných projevů podle ESLP

Posuzování nenávistných projevů: kategorizace dle Evropské úmluvy o lidských právech

- článek 8: právo na respektování soukromého a rodinného života
- článek 10: svoboda projevu
- článek 13: právo na účinné opravné prostředky
- článek 14: zákaz diskriminace
- článek 17: zákaz zneužití práv

Článek 10 Úmluvy

"Každý má právo na svobodu projevu.

Toto právo zahrnuje
svobodu zastávat názory a přijímat
a rozšiřovat informace nebo myšlenky
bez zasahování státních orgánů a bez
ohledu na hranice. (...)"

Svoboda projevu, článek 10
odst. 1 Evropské úmluvy

Článek 17 Úmluvy

"Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak,
jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci
jakékoli právo vyvíjet činnost
nebo dopouštět se činů zaměřených na
zničení kteréhokoli ze zde přiznaných
práv a svobod nebo na omezování těchto
práv a svobod ve větším rozsahu, než to
Úmluva stanoví."

Zákaz zneužití práva, článek 17
Evropské úmluvy

Článek 10 / komentář

- ochranu projevu lze **omezit** ("restriction on protection")
- pokud Soud shledá, že se jedná o nenávistný projev, pak jde o projev, který není způsobilý zničit práva/svobody stanovené v Úmluvě
- takový projev pak lze na základě čl. 10 odst. 2 Úmluvy omezit po provedení **pětistupňového testu**, v němž Soud váží různá kritéria

Článek 17 / komentář

- projev zcela **vyloučen** z ochrany podle Úmluvy ("exclusion from protection")
- Soud v takovém případě **nevyvažuje dotčená práva**, tj. neprovádí pětistupňový test jako u čl. 10 Úmluvy
- u takového projevu Soud tedy neváží různá kritéria, projev je omezen čistě na základě **svého obsahu**

ZNEUŽITÍ PRÁVA (článek 17)

nebo

SVOBODA PROJEVU (článek 10)?

1) Letáky adresované všem "bílým nizozemským lidem" s poselstvím, aby ostatní (nebílí) opustili Nizozemí; a dále, že poté, co se politická strana X. dostane k moci, začne s jejich odstraňováním z Nizozemí sama.

2) YouTube videa nabádající k přemožení ne-Muslimů, vyzývající k boji a nadvládě proti nim, oslavující džihád (doprovazeno zvukem výstřelu na pozadí videa).

3) Články vykreslující Židy jako zdroj veškerého zla, volající po jejich vyloučení ze společenského života, tvrdící, že nemají právo na národní důstojnost.

4) Vystoupení komika se známým popíračem holokaustu, zesměšňující Židy, pohrdající oběťmi holokaustu, popírající existenci plynových komor atd.

Všechny 4 případy ESLP posoudil jako spadající pod **článek 17 Úmluvy** (tj. zákaz zneužití práv):

1) Rasová nesnášenlivost

Podle Soudu výzva k odsunu všech, kdo nepatří do Nizozemska ("ne-bílí") je jasnou rasovou diskriminací, příp. cizince nadto nelze ani hromadně vystěhovávat.

GLIMMERVEEN A HAQENBEEK PROTI NIZOZEMSKU

2) Náboženská nesnášenlivost

Podle Soudu projev vyzýval a podněcoval k nenávisti, diskriminaci a násilí na vůči ne-Muslimům. Státy mají právo bránit se vůči náboženskému fundamentalismu.

BELKACEM PROTI BELGII

3) Etnická nesnášenlivost

Podle Soudu takto silný, všeobecný útok na jednu etnickou skupinu podkopává základní hodnoty Úmluvy, jako jsou tolerance, sociální mír a nediskriminace.

PAVEL IVANOV PROTI RUSKU

4) Popírání historie

Podle Soudu nešlo o satiru a komedii - sloužily jen jako zástěrka pro propagaci nenávisti vůči Židům, popírání holokaustu a oslavu válečných zločinů.

M'BALA M'BALA PROTI FRANCII
(PRO SROVNÁNÍ VIZ PŘÍPAD PASTÖRS PROTI NĚMECKU)

Článek 10 Úmluvy: svoboda projevu

„[S]voboda projevu [...] představuje jeden ze základních pilířů demokratické společnosti a jednu ze základních podmínek pro její vývoj a seberealizaci každého jednotlivce.

S výhradou omezení je použitelná **nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou příznivé nebo jsou považovány za neškodné či lhostejné, ale také na ty, které **uráží, šokují nebo znepokojují****; takové jsou požadavky pluralismu, tolerance a snášenlivosti, bez nichž neexistuje „demokratická společnost“.

Článek 10 chrání **nejen podstatu** vyjádřených myšlenek a informací, **ale i formu**, ve které jsou sdělovány.“

(Handyside proti Spojenému království, 1976 nebo Obeschlick proti Rakousku, 1991)

Článek 10 Úmluvy: možná omezení svobody projevu (pětistupňový test)

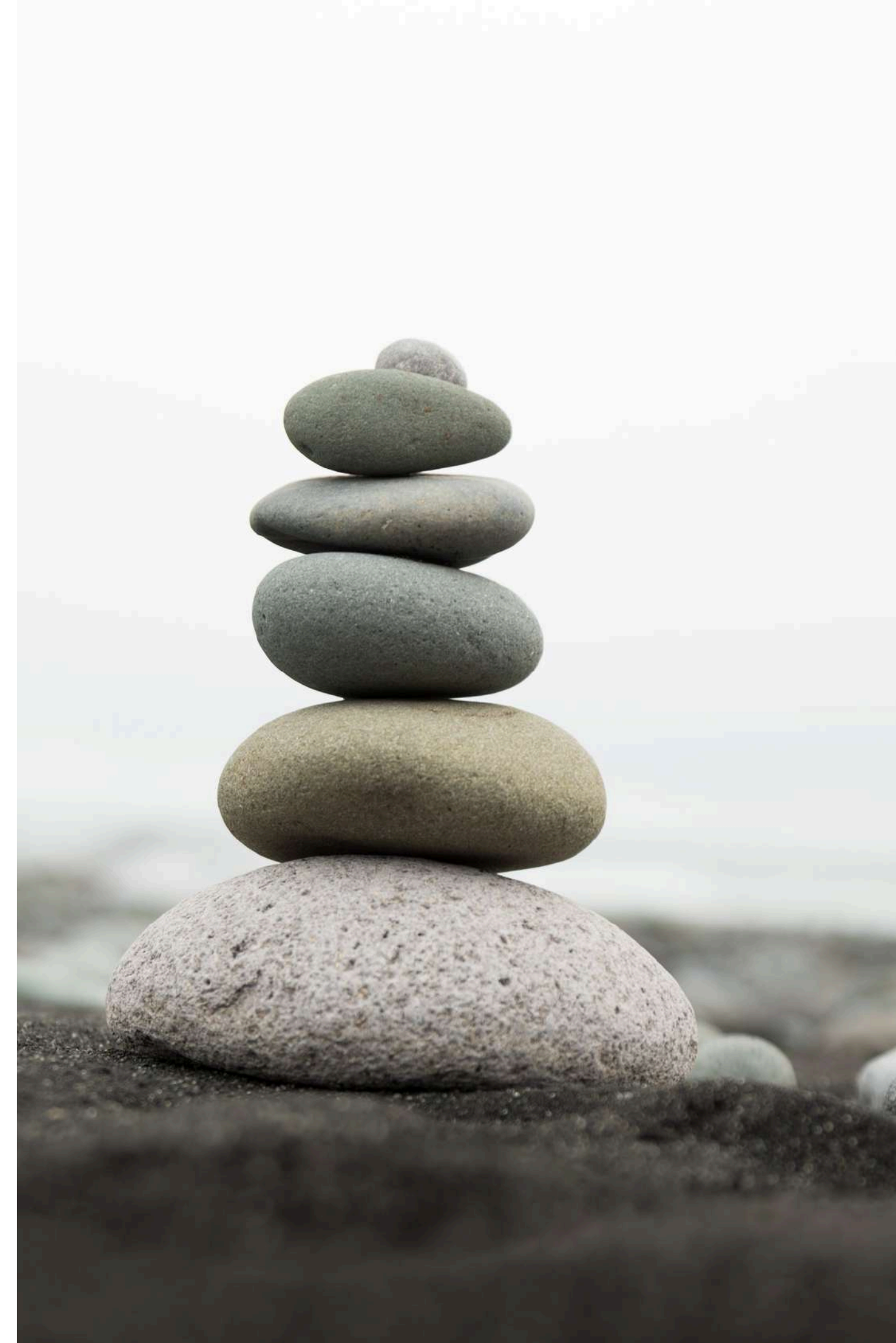
Omezení je přípustné, pokud...

- 1) Projev spadá pod článek 10 Úmluvy
- 2) Došlo k zásahu do svobody projevu

Pokud ano, zásah musí:

- 3) Být v souladu se zákonem
- 4) Sledovat jeden z legitimních cílů dle čl. 10/2
- 5) Být **nezbytný v demokratické společnosti**
tj.

je ospravedlnitelný **naléhavou společenskou potřebou**
a je **přiměřený sledovanému cíli**

KONKRÉTNÍ PŘÍPADY

ANEB ONLINE NENÁVISTNÉ PROJEVY PŘED ESLP

**Savva Terentyev
proti Rusku**

**Smajic proti Bosně
a Hercegovině**

**Beizaras a Levickas
proti Litvě**

SAVVA TEREPTYEV PROTI RUSKU

**„Bylo by skvělé, kdyby
v centru každého ruského města, na náměstí...
Kdyby tam byla pec, tak jako
v Osvětimi, kde (...) by byli denně obřadně páleni
bezvěrní policajti. (...) To by byl první krok
k očištění společnosti od této chuligánské špíny.“**

SAVVA TEREPTYEV PROTI RUSKU

ČL. 10 NEBO ČL. 17 ÚMLUVY?

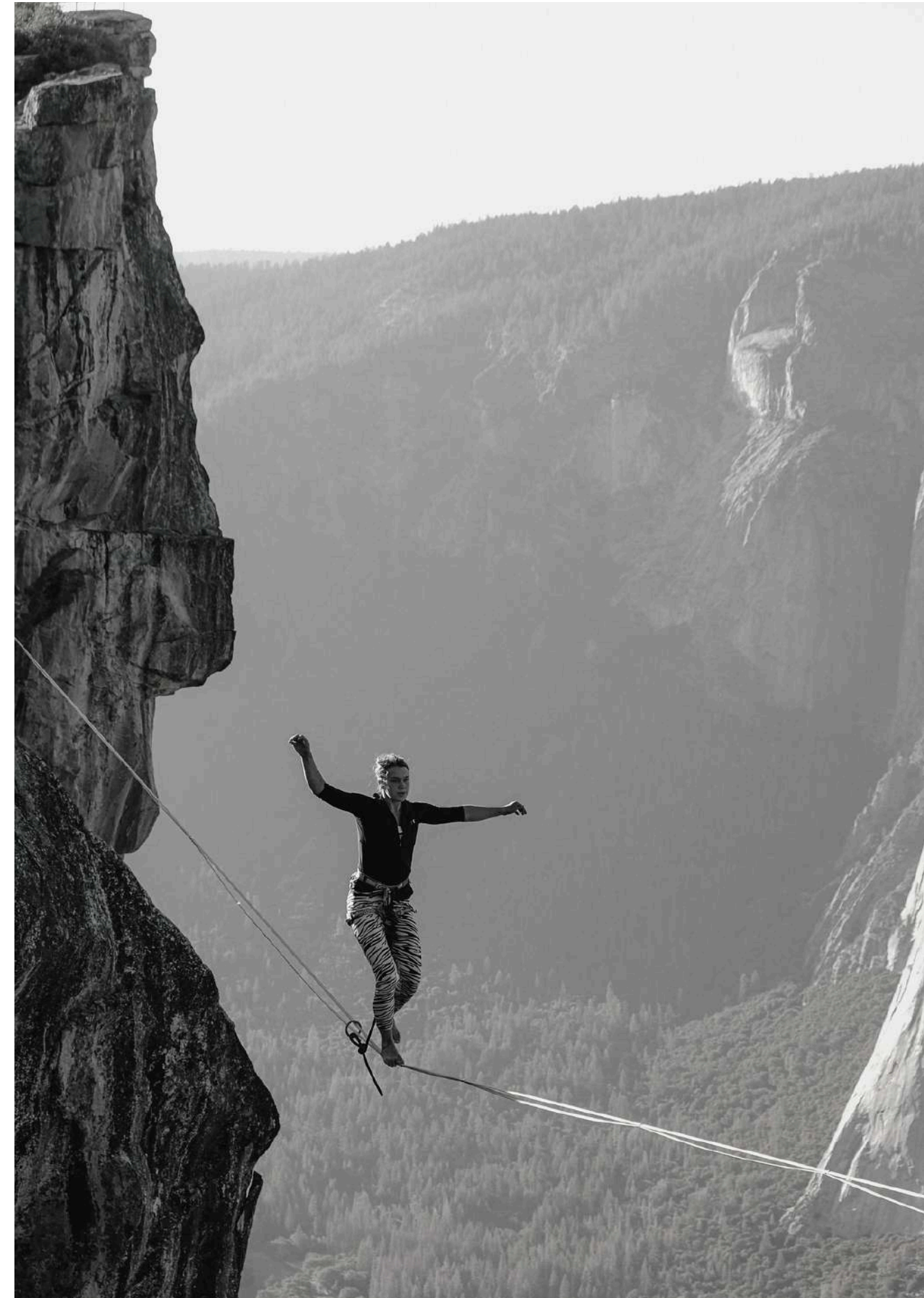
PODLE JAKÝCH KONKRÉTNÍCH KRITÉRIÍ SOUD ROZHODNE?

CO VŠE MUSÍ VZÍT V ÚVAHU?

SAVVA TEREPTYEV PROTI RUSKU

Soud posuzoval:

- povahu a znění výroků,
 - **kontext**, v němž byly zveřejněny,
 - jejich potenciál vést ke **škodlivým důsledkům**
 - důvody, o které vnitrostátní soudy opřely odsouzení stěžovatele
-
- samotné užití **vulgárních výrazů** není pro posouzení výroků rozhodující
 - komentář stěžovatele zahrnoval **záležitost veřejného zájmu**
 - dle Soudu šlo o **provokativní metaforu**
 - samotná zmínka o Osvětimi není dostatečná pro zásah do svobody projevu
 - zmínka o vyhlazení upálením není sama o sobě podněcováním k protiprávnímu jednání. Zde šlo o **projev nespokojenosti a protestu**
 - policie (bezpečnostní složka) má projevovat **větší toleranci vůči urážkám**, navíc to **není chráněná skupina**
 - třeba posoudit v celkovém **kontextu** - emotivní reakce na jednání policie
- >>> **Došlo k porušení článku 10 Úmluvy (svoboda projevu).**

SAVVA TEREPTYEV PROTI RUSKU

„Bylo by skvělé, kdyby
v centru každého ruského...“

Kdyby tam...

v Osvětlení... obřadně pálení
he... (...)

To by byl první krok k
...nosti od této chuligánské špíny.“

Na kontextu záleží!

SMAJIĆ PROTI BOSNĚ A HERCEGOVINĚ

city centre should then be slowly cleansed

get rid of the danger behind our backs

Serbs who come from different shitholes

SMAJIĆ PROTI BOSNĚ A HERCEGOVINĚ

- Přesto, že pouze hypotetická úvaha, co by se dalo dělat proti Srbům v příští válce, tak velmi urážlivé a velmi citlivé – poválečné vztahy mezi etnickými skupinami
- Vnitrostátní soudy zvážily všechny důležité aspekty případu a svá rozhodnutí náležitě odůvodnily
- Uložený trest byl přiměřený (podmíněný trest odnětí svobody na 1 rok, zabavení počítače a notebooku)

>>> Stížnost na poli článku 10 Úmluvy (svoboda projevu) nepřijatelná

BEIZARAS A LEVICKAS PROTI LITVĚ

Beizaras a Levickas proti Litvě

“Because you’re faggots, and children can see photos such as these, it’s not only the Jews that Hitler should have burned”

“I’m going to throw up – they should be castrated or burnt; cure yourselves, jackasses – just saying”

“Fucking faggots – burn in hell, garbage”

“Scum!!!!!!
Into the gas chamber with the pair of them”

“Kill ...”

“Hey fags – I’ll buy you a free honeymoon trip to the crematorium.”

“Oh for fuck’s sake – get the fuck out of Lithuania and don’t shame us, you fucking capon; we should put your head under a car and into the noose, you fucking faggot”

Beizaras a Levickas proti Litvě

Co Soud (mimo jiné) posuzoval:

- Dosáhly nenávistné komentáře **intenzity trestného činu**? Zásáhly komentáře vážným způsobem do psychické **integrity a důstojnosti** stěžovatelů?

(čl. 8 Úmluvy - právo na respektování soukromého života)

- Zacházel se stěžovatel stát **odlišně** než ve srovnatelných případech?
A pokud ano, bylo to **odůvodněné**?

(čl. 14 Úmluvy - zákaz diskriminace)

- Zabývaly se vnitrostátní orgány **podstatou namítaných práv** a poskytly **přiměřenou nápravu**?

(čl. 13 - právo na účinné opravné prostředky)

>>> Došlo k **porušení článků 8, 13 a 14 Úmluvy**.

Blíže viz komentář v tzv. Žluté sbírce: V. KUNDRÁK a M. HANYCH. *Věc Beizaras a Levičkas proti Litvě*. Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, Wolters Kluwer 2020.

Shrnutí: kritéria posuzování hate speech před ESLP

- obsah projevu
 - forma projevu
 - kontext případu
 - dopad projevu a způsobená újma
 - důvody vnitrostátních soudů k (ne)odsouzení
 - povaha a závažnost uložené sankce
-
- povaha výzvy k násilí
 - geografický kontext
 - aj.

**Sanchez proti Francii:
odpovědnost za hate speech
na sociálních sítích**

Sanchez proti Francii

Sanchez proti Francii

Co Soud mj. posuzoval:

- kontext
- povaha komentářů (zde "zjevně protiprávní")
- odpovědnost vlastníka zdi za komentáře ostatních
 - veřejný účet, všichni mohli komentovat
 - povinnost monitoringu obsahu vlastníka
 - politické projevy - větší odpovědnost
 - upozornil autory, ale nezasáhnul, i když mohl
- odpovědnost autorů komentářů
- následky vnitrostátního řízení vůči vlastníku zdi
 - trestní sankce
 - 3000 EUR pokuta nebyla zjevně nepřiměřená

ESLP A ODPOVĚDNOST PROVOZOVATELŮ DISKUZÍ

SOUD U KAŽDÉHO PŘÍPADU POSUZUJE VÍCERO KRITÉRIÍ VE SVÉM SOUHRNU

**Delfi AS
proti Estonsku**

NEPORUŠENÍ ČL. 10

**MTE a Index.hu Zrt
proti Maďarsku**

PORUŠENÍ ČL. 10

**Pihl proti
Švédsku**

**ODMÍTNUTÍ - STÍŽNOST
ZJEVNĚ NEOPODSTATNĚNÁ**

**Standard
Verlagsgesellschaft
mbH proti Rakousku
(č. 3)**

DELFI AS PROTI ESTONSKU

- komentáře zjevně protiprávní
- kontext komentářů
- ekonomický prospěch vydavatele
- výzvy čtenářům ke komentování
- neznámá identita autorů - nemožnost se domoci odpovědnosti autorů komentářů
- na webu sice existoval systém hlášení závadných komentářů, k odstranění ovšem nedošlo dostatečně rychle

>>> Nedošlo proto k porušení článku 10 Úmluvy.

MAGYAR TARTALOMSZOLGÁLTATÓK EGYESÜLETE (MTE) A INDEX.HU ZRT PROTI MAĎARSKU

- komentáře vulgární, ale ne zjevně protiprávní
- obsah komentářů představoval otázku veřejného zájmu
- používání vulgárních výrazů samo není určující pro hodnocení urážlivého projevu
- vnitrostátní soudy neřešily odpovědnost autorů komentářů
- provozovatelé provedli preventivní opatření pro zamezení a odstranění urážlivých komentářů
- existoval funkční systém hlášení závadných komentářů
- omezení by mělo negativní dopad na diskuzní platformy a tím i svobodu projevu v online prostoru

>>> Došlo proto k porušení článku 10 Úmluvy.

ODPOVĚDNOST INTERNETOVÝCH ZPROSTŘEDKOVATELŮ ZA NENÁVISTNÉ PROJEVY: shrnutí z ESLP judikatury

- kontext předmětných komentářů
- opatření podniknutá provozovatelem pro předcházení nebo odstranění hanlivých komentářů
- odpovědnost skutečných autorů komentářů
- důsledky vnitrostátního řízení pro zprostředkovatele

(Delfi AS proti Estonsku a MTE & index.hu ZRT proti Maďarsku)

Materiály ESLP k hate speech

UŽITEČNÉ MATERIÁLY

NENÁVISTNÉ PROJEVY A ESLP

[HUDOC](#)

[KS-ECHR](#)
[platforma](#)

eslp.justice.cz

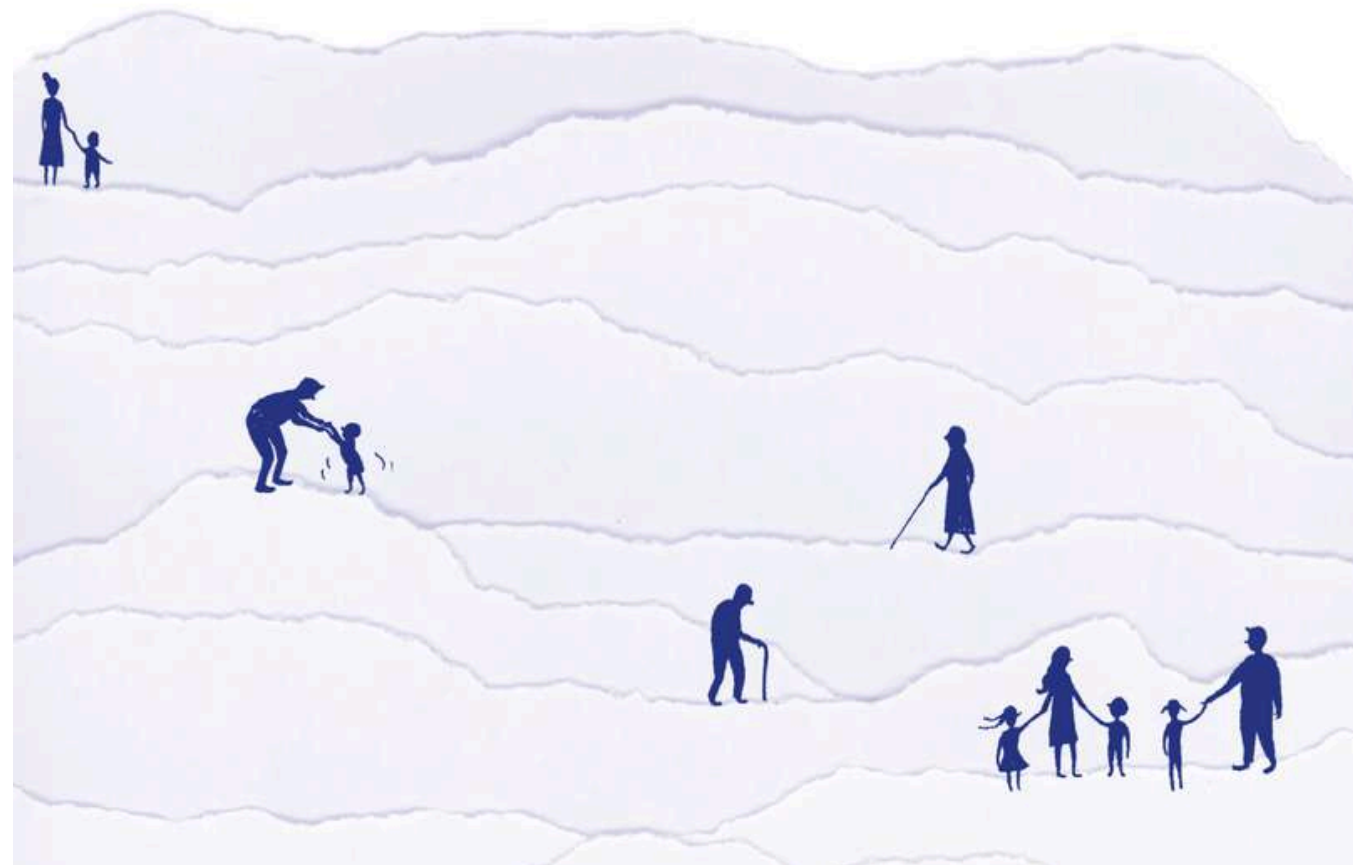
UŽITEČNÉ MATERIÁLY

NENÁVISTNÉ PROJEVY

EVROPSKÁ ÚMLUVA O LIDSKÝCH PRÁVECH

PRAKTICKÝ
PRŮVODCE

Petr Konůpka
a kolektiv

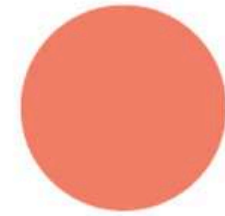
**STÍHÁNÍ DIGITÁLNÍ
NENÁVISTI VŮČI ROMŮM
PŘÍRUČKA OPATŘENÍ
PRO ČESKOU REPUBLIKU**

HATE SPEECH V ČESKU

CASE STUDY NENÁVISTI VŮČI ROMŮM

**STÍHÁNÍ DIGITÁLNÍ
NENÁVISTI VŮČI ROMŮM
PŘÍRUČKA OPATŘENÍ
PRO ČESKOU REPUBLIKU**

Tyhle zrůdy z Pákistánu si nic dobrého nezasloužej, takže ňáká Natálka nezájem...

Like • Reply • Message • 10m

Jeden z nenávistných komentářů, na něž podalo Fórum trestní oznámení. Napsán v reakci na podmíněčné propuštění žhářů z Vítkova. V důsledku jejich útoku utrpěla dvouletá dívka Natálka popáleniny na 80 % těla. Policie případ odložila.

Cikány deportovat do Ruska.
Tam už si s nimi poradí.

Like • Reply • Message • 10m

Jeden z nenávistných komentářů, na něž podalo Fórum trestní oznámení. Komentář uživatel zveřejnil s několika dalšími podobnými komentáři na Facebooku. Policie předala věc do přestupkového řízení, autor dostal pokutu.

Trestněprávní rovina v ČR

Právní kvalifikace		Počty zahájení trestního stíhání a sdělení podezření			
		2015	2016	2017	2018
§ 352/2	Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (z rasové pohnutky)	18	23	12	23
§ 352/3		1	13	0	6
§ 355	Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob	28	23	14	28
§ 356	Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod	4	9	7	27
§ 403	Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka	8	0	2	6
§ 404	Projev sympatií k hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka	76	42	62	53
§ 405	Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia	4	1	5	9
Součet		139	111	102	152

Další zdroje

Factsheet k judikatuře ESLP a nenávistných projevů:

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_ENG.pdf

Factsheet k judikatuře ESLP, přístupu na internet vč. odpovědnosti platforem za různé druhy projevů a přijímání/rozšiřování myšlenek či informací:

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Access_Internet_ENG.pdf

Odborný článek k nenávistným projevům a svobodě projevu v judikatuře ESLP:

[http://www.ejtn.eu/Documents/Administrative%20Law%202015/5\)%20ECtHR%20for%20Judicial%20Trainers/ECtHR%20and%20hate%20speech%20\(paper\).pdf](http://www.ejtn.eu/Documents/Administrative%20Law%202015/5)%20ECtHR%20for%20Judicial%20Trainers/ECtHR%20and%20hate%20speech%20(paper).pdf)

MOOC kurz "Základní práva" obsahující několik videolekcí ke svobodě projevu:

<https://www.nostis.org/zakladni-prava/>

Děkuji za pozornost.

E-MAIL

monika@hanych.com